गाथिनो विश्वामित्रः।यूपः, ६-१० यूपाः, ८ विश्वे देवा वा, ११ ब्रश्चनः । त्रिष्टुप्, ३,७ अनुष्टुप्।

अञ्जन्ति त्वामध्वरे देवयन्तो वनस्पते मधुना दैव्येन।

यदूर्ध्वस्तिष्ठा द्रविणेह धत्ताद्यद्वा क्षयो मातुरस्या उपस्थे॥ ३.००८.०१

वनस्पते- महीरुह। आध्यात्मिके ओषधिमहीरुहा भौमभोगाः। तज्जा रसा जीवनस्थधार्मिकरसाः। दैव्येन- दिव्येन। मधुना- रसेन। देवयन्तः- देवकामाः। अध्वरे- ध्वररहिते कर्मणि। त्वाम्- भवन्तम्। अञ्जन्ति- प्रकाशयन्ति। ऊर्ध्वः- उत्कृष्टः स्वर्गोन्मुखः। तिष्ठाः- तिष्ठसि। इह- अत्र। द्रविणा- सम्पदः। धत्तात्- मदर्थं धारय। अस्याः- एतस्याः। मातुः- जनन्याः पृथिव्याः। उपस्थे- उत्सङ्गे। क्षयः- भवतो निवासः ॥१॥

समिद्धस्य श्रयमाणः पुरस्ताद्ब्रह्म वन्वानो अजरं सुवीरम्।

आरे अस्मदमतिं बाधमान उच्छ्रयस्व महते सौभगाय॥ ३.००८.०२

समिद्धस्य- सम्यगुद्दीपितस्याग्नेः। पुरस्तात्। श्रयमाणः- आश्रयन्। अजरम्- जरारहिताम्। सुवीरम्- शोभनवीर्यसम्पन्नाम्। ब्रह्म- वाचं मेधां वा। वन्वानः- प्रयच्छन्। अस्मदमतिम्- अस्माकमज्ञानम्। आरे- दूरे कृत्वा। बाधमानः- नाशयन्। महते। सौभगाय- सौभाग्याय। उच्छ्रयस्व- उच्छ्रितो भव आत्मोन्मुखो भवेति भावः ॥२॥

उच्छ्रयस्व वनस्पते वर्ष्मन्पृथिव्या अधि।

सुमिती मीयमानो वर्चो धा यज्ञवाहसे॥ ३.००८.०३

वनस्पते- वृक्ष भौमभोगाधिदैवत। पृथिव्याः- भूम्याः। अधि। वर्ष्मन्- देवयजनदेशे। उच्छ्रयस्व- उच्छ्रितो भव। सुमिती- सुमत्या। मीयमानः- ज्ञातः। यज्ञवाहसे- यज्ञधारणाय। वर्चः- तेजः। धाः- अस्मासु धारय ॥३॥

युवा सुवासाः परिवीत आगात्स उ श्रेयान्भवति जायमानः।

तं धीरासः कवय उन्नयन्ति स्वाध्यो३ मनसा देवयन्तः॥ ३.००८.०४

Dr. Rangani

युवा- तरुणः। सुवासाः- शोभनाच्छादनयुक्तः। परिवीतः- सम्यगलङ्कृतः। आगात्। सः- असौ। जायमानः। श्रेयान्- श्रेयस्करो भवति। तम्- अमुं वनस्पतिं भौमभोगाधिदैवतम्। स्वाध्यः- शोभनध्यानयुक्ताः। मनसा- स्वचित्तेन। देवयन्तः- देवाकामाः। धीरासः- धारणाकुशलाः। कवयः- क्रान्तदर्शिनः। उन्नयन्ति- उत्कृष्टं नयन्ति। आध्यात्मिके भौमभोगस्थं रसमप्यध्यात्मोन्मुखं कुर्वन्तीति भावः ॥४॥

जातो जायते सुदिनत्वे अह्नां समर्य आ विदथे वर्धमानः।

पुनन्ति धीरा अपसो मनीषा देवया विप्र उदियर्ति वाचम्॥ ३.००८.०५

समर्ये- आवरणैः साकं जाते युद्धे। विदथे- यज्ञे। आ- आभिमुख्येन। वर्धमानः। अह्नाम्- दिवसानाम्। सुदिनत्वे- शोभनदिननिमित्ते। दिनानि सुदिनानि कर्तुमिति भावः। जातः- पुरा जातः। इदानीमपि जायते। धीराः- धारणाकुशलाः। अपसः- कर्मशीलाः। मनीषा- स्वध्यानेन सङ्कल्पेन। पुनन्ति- वनस्पतिं शोधयन्ति। देवयाः- देवानां यष्टा। विप्रः- मेधावी। वाचम्- मन्त्रम्। उदियर्ति- प्रेरयति ॥५॥

यान्वो नरो देवयन्तो निमिम्युर्वनस्पते स्वधितिर्वा ततक्ष।

ते देवासः स्वरवस्तस्थिवांसः प्रजावदस्मे दिधिषन्तु रत्नम्॥ ३.००८.०६

वनस्पते। यान्। वः- युष्माकं विभागान्। देवयन्तः- देवकामाः। नरः- मनुष्याः। निमिम्युः- प्रचिक्षिपुः। स्वधितिः- परशुः। ततक्ष- तनूकृतवान्। ते। देवासः- द्योतनशीलाः। स्वरवः- शब्दयन्तः। स्वृ शब्दोपतापयोः। तस्थिवांसः- तिष्ठन्तः। प्रजावत्- सन्ततियुक्तम्। रत्नम्। अस्मे- अस्मभ्यम्। दिधिषन्तु- धारयन्तु ॥६॥

ये वृक्णासो अधि क्षमि निमितासो यतस्रुचः।

ते नो व्यन्तु वार्यं देवत्रा क्षेत्रसाधसः॥ ३.००८.०७

ये। वृक्णासः- भागशश्छिन्नाः। क्षमि- भूमौ। अधि। निमितासः- प्रक्षिप्ताः। यतस्रुचः- नियमितयज्ञपात्रयुक्ताः। हवींषि समर्पयन्तः। ते। नः- अस्मदर्थम्। वार्यं- वरणीयम्। देवत्रा- देवेषु। क्षेत्रसाधसः- क्षेत्रसाधकाः। व्यन्तु- विशेषेण गमयन्तु ॥७॥

Dr. Ranganji

आदित्या रुद्रा वसवः सुनीथा द्यावाक्षामा पृथिवी अन्तरिक्षम्।

सजोषसो यज्ञमवन्तु देवा ऊर्ध्वं कृण्वन्त्वध्वरस्य केतुम्॥ ३.००८.०८

आदित्याः- अखण्डप्रकृतिजाः। रुद्राः- वेगाधिदेवताः। वसवः- प्रकृतिसम्पद्भूताः। सुनीथाः- शोभननीतियुक्ताः। द्यावाक्षामा- द्यावापृथिव्यौ। पृथिवी- प्रकृतिरदितिः। अन्तरिक्षम्- द्यावापृथिव्योरन्तरालम्। देवाः- एता देवताः। सजोषसः- सहृदयाः। यज्ञम्। अवन्तु- रक्षन्तु। अध्वरस्य- ध्वररहितकर्मणः। केतुम्- प्रज्ञापकं वनस्पतिम्। ऊर्ध्वम्। कृण्वन्तु- कुर्वन्तु ॥८॥

हंसा इव श्रेणिशो यतानाः शुक्रा वसानाः स्वरवो न आगुः।

उन्नीयमानाः कविभिः पुरस्ताद्देवा देवानामपि यन्ति पाथः॥ ३.००८.०९

हंसा इव- पक्षिविशेषा इव। श्रेणिशः- पंक्तिशः। यतानाः- प्रवर्तमानाः। शुक्रा वसानाः- शुभ्राः शुद्धा इति भावः। वृक्षविभागा भौमभोगप्रणाल्यः। स्वरवः- शब्दयन्तः। स्वृ शब्दोपतापयोः। न- इव। आगुः- आगच्छन्ति। पुरस्तात्। कविभिः- क्रान्तदर्शिभिः। उन्नीयमानाः- उत्कृष्टं नीयमानाः। देवाः- द्योतनशीलाः। देवानाम्- देवतानाम्। अपि। पाथः- मार्गम्। यन्ति- गच्छन्ति ॥९॥

शृङ्गाणीवेच्छृङ्गिणां सं ददृश्रे चषालवन्तः स्वरवः पृथिव्याम्।

वाघद्भिर्वा विहवे श्रोषमाणा अस्माँ अवन्तु पृतनाज्येषु॥ ३.००८.१०

पृथिव्याम्- भूम्याम्। स्वरवः- शब्दयन्तः। चषालवन्तः- उन्नताग्रभागयुक्ताः। शृङ्गिणाम्- वृषभाणाम्। शृङ्गाणि। इव। सम्- सम्यक्। ददृश्रे- दृश्यन्ते। वाघद्भिः- स्तोतृभिः कृतं स्तोत्रम्। विहवे- आह्वानसमये। श्रोषमाणाः- शृण्वन्तः। पृतनाज्येषु- वृत्रैर्जनितेषु युद्धेषु। अस्मान्- नः। अवन्तु- रक्षन्तु ॥१०॥

वनस्पते शतवल्शो वि रोह सहस्रवल्शा वि वयं रुहेम।

यं त्वामयं स्वधितिस्तेजमानः प्रणिनाय महते सौभगाय॥ ३.००८.११

वनस्पते- तरो भौमभोगप्रतीक। शववल्शः- शतशाखः। वि रोह- वृद्धिं गच्छ। वयम्।

सहस्रवल्शाः- सहस्रविभागाः। वि रुहेम- वृद्धिं गच्छेम। अयम्- एषः। स्वधितिः- परशुः।

Dr. Rangani

तेजमानः- दीप्तः सन्। यम्। त्वाम्- भवन्तम्। महते। सौभगाय- सौभाग्याय। प्रणिनाय- प्रापयति तं त्वां नमस्करोमि ॥११॥

Dr. Ranganji